

PERHOS- PARATIISI

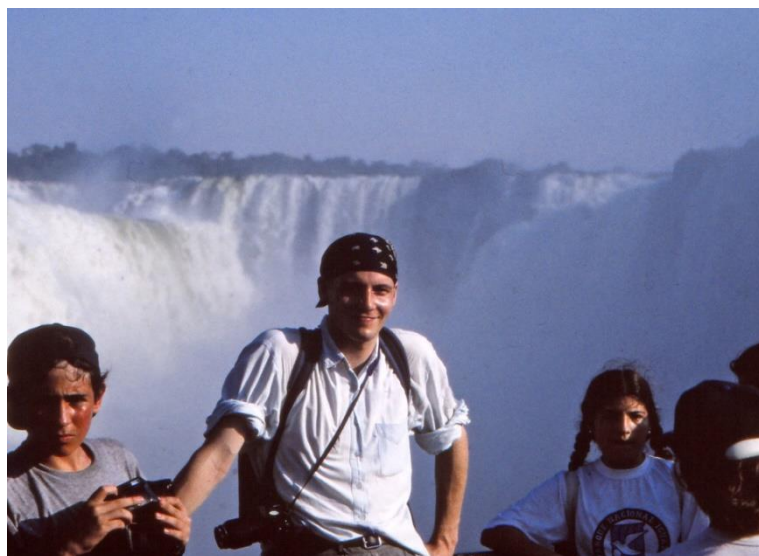
Brasilian päiväkirja 1994

Suippoairut *Parides neophilus*

Perhosmiehet Brasiliassa

Seikkailu Iguassun putouksille (Brasilia, Argentiina, Paraguay)
ja Brazilian Pantanaliin 13.–30.10.1994

Joel on astunut perhosparatiisiin. Maailmassa on noin 19 000 päiväperhoslajia, joista noin 4000 löytyy Brasiliasta ja arviolta 800 Iguassulta. Niistä noin 650 on nimetty.

Matka on päätöksessä. Takaisin Martin kotona, Sorocabassa.
Hannu Aarnio, Tari Haahtela, Martti Antila ja Joel Haahtela

XXIV Congresso Brasileiro de Alergia e Immunologia e II Interasma Sul-Americano. Brazil, Foz do Iguacu, Hotel Bourbon

13.10 Torstai

Lähtö ruskaisesta Helsingistä torstaina klo 15.45, British Airways Lontooseen, jossa klo 17.45. Matka jatkuu 22.30 Sao Pauloön.

14.10 Perjantai

Perjantaina klo 7.50 Sao Paulossa. Tavarat löytyvät hyvin. Brazilian Sorocabassa asuva kaveri ja kollega Martti Antila on vastassa. Päästään saman tien klo 10 koneella Iguassuun, kun piti lähteä vasta klo 12. Lämmin lehdus on vastassa. Kongressibussi vie Bourbon-hotelliin, iso punavalkea rakennus. Huoneen ikkunat näyttävät etupihalle. Takapihalla on suuri uima-allas, isolehtisiä puita ja keltainen mimosapuu. Jäädään lepäilemään.

Altaan takana on kuntorata (n. 1 km) ja viidakkopuutarha! Heti hoksataan helikonideja eli kaposiipiä, ritareita ja kaksi sinistä morphoa! Yritetään kuvata, mutta metsä on pimeä ja valoa huonosti. Fujin hitaalla filmillä (50 ASA) ei tee mitään. Nukkumaan aikaisin, klo 20.30. Illallinen jää väliin.

15.10 Lauantai

Kongressi on jo virallisesti alkanut. Aamu on sateinen ja näkyvyys huono. Turistibussilla mennään Brazilian puoleisille putouksille ja kävellään sumuisella sillalla. Sumu ja vesipisarot kastelevat kokonaan. Tien varrella on keltaisia siilikehräjiä. Nenäkarhut, koatit tonkivat Hannun laukkaa taipuisalla kuononkärjellään. Tervapääskyt (Great Dusky Swifts) lentelevät putousten vesimuurien läpi. Devil's Throat eli paholaisen nielu on Brazilian puolen suurin putous, 10 realia per nuppi, että pääsee katsomaan läheltä. Illalla Argentiinan puolella kasinoon (Casino Iguassu). Hävitään 20 taalaa per nuppi Hannun kanssa. Kauniit croupierit vetelevät käsin ruletin nappuloita. Yhden taalan panokset, paljon pelaajia, kasino vasta kahden vuoden ikäinen. Juodaan vain oluet, ei syödä taaskaan illalla. Salissa vanhat naiset pelaavat venttiä. Paljon peliautomaatteja. Portin valaistussa graniittitolkassa on mittareita ja kehräjiä. Hotellin pihan suihkulähteessä sukeltavia yöperhosia, jotka heittävät voltia.

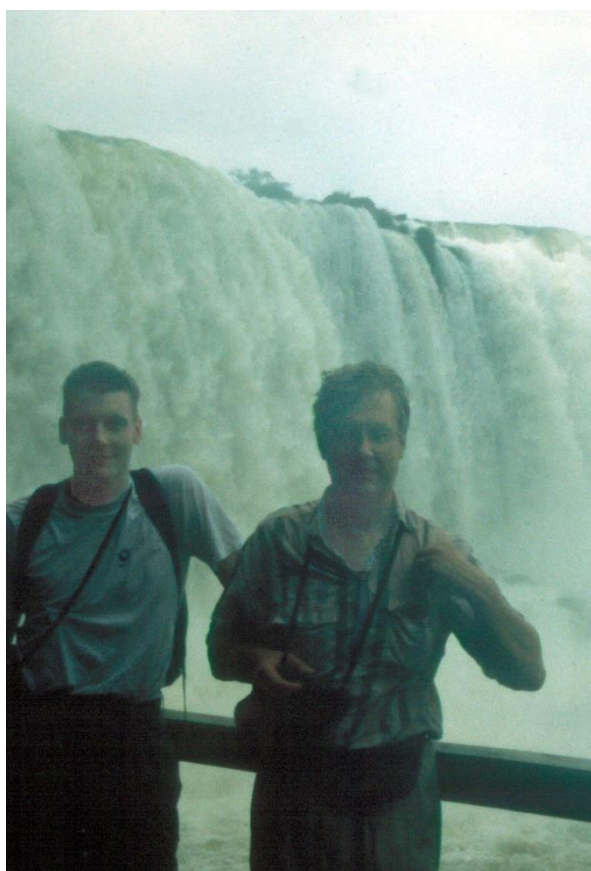
16.10 Sunnuntai

Aamulla kiertelemme viidakkopuutarhassa. Odottelua, että Martin kaveri Ratti veisi Paraguayn puolelle. Menopelinä neliveto Toyota, avolavakuormuri. Heti rajan takana vapaakauppa-alue, diktaattori Strossnerin kaupunki. Nykyään jokin toinen nimi. Täynnä tavaraa, elektroniikkaa 60 % halvemmalla kuin Brazilian puolella. Joka puolella roskaa. Muutama vihreä puu kadun varrella, kulkukoiria. Ensin 20 min ajo johonkin mökille, josta Ratti hakee kymmenen säkkiä afrikanruohon siemeniä.

Tilalla on hevosia ja Joel ja Ratti ratsastavat. Ratti hukkaa innoissaan aurinkolasinsa. Hanhia ja koreita kukkoja. Intiaanipojat soittelevat huuliharppua hakiessaan aurinkolaseja maastosta.

Paholaisen nielu, Devil's Throat on putousten Brasilian puolella.

Ensin sataa (Joel ja Hannu), sitten jo sateenkaari. TH, HA

Joel Ratin Paraguayn tilalla.

Sitten tunnin ajo toiseen suuntaan. Valtavia karjalaumojia ja hävitettyä metsää. Kaskeamista, savuja siellä täällä. Soijapapua, sokeriruokoa, maissia ja isoja soijasiiloja. Termiittikekoja. Ratti ajaa liian kovaa suoraa tietä. Tukka nousee pystyyn, vaikka ilma on kuuma. Ratin maatilalla on enää 80 hehtaarin pala metsää, mutta kaikkiaan vissiin tuhansia hehtaareja viljelymaita ja karjalaitumia. Yksi perhe hoitaa maatilaa Ratin puolesta, joka toimii lääkärinä ties missä.

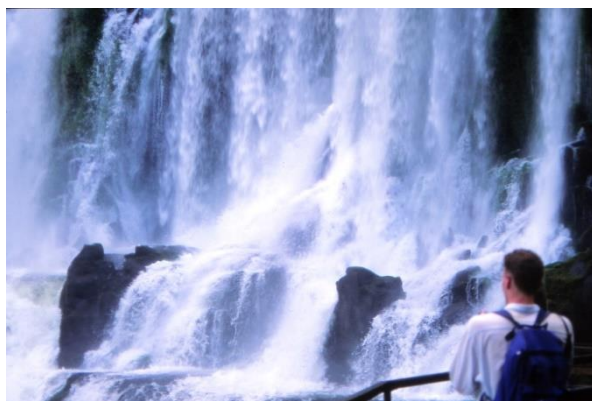
Morpho-metsä Paraguayssa. Hannu ja karjapaimen viidakopolulla.

Intiaanipoika lähtee metsään oppaaksi *machete*-viidakoveitsi kumppanina. Ristimme metsän heti *morpho*-metsäksi, kun näemme ensimmäisen sinisen välähdyksen! Metsätien varsilla valtavasti kaposiipiä eli *helikonideja*, suurin osa pieniä ja keltaista sävyä. Viidakotie on melkein ummessa ja haarautuu monella tavalla. Helppo eksyä. Metsäaukion reunoilla suuria puita, joissa hyppelee apinalauma. Hannu häipyy pöpelikköön ja saa haavin ja housut täyteen piikkejä ja siemeniä. Housut myös punertavat lupaavasti: "lateriittihousut". Maa on nimittäin rautaoksidin tiilenpunaiseksi värjäämää lateriittia.

Hirvittävä hiki ja vaikea päättää: kamera vai haavi? Intiaanipoika lyö haavin perhosparven päälle ja halkaisee *morphon* viidakoveitsellä suoraan ilmasta! Hän ei voi käsittää, että perhosilla olisi jotain arvoa. Meistä tuntui, että metsä on tuhoon tuomittu, vaikka Ratti yrittää suojella. Nelivedon lavalle on tullut kymmeniä *morphoja* sillä aikaa, kun vaellamme metsäpoluilla!

Illalla on kongressin avajaiset. "Professori Teri Haahtela, Skandinavian edustaja". Kokkarit uima-altaalla. Upean musta yö. Kiitäjiä lamppujen ympärillä ja puiden suurilla lehdillä. Viiniä, olutta, lihapataa, pieniä voileipiä, kanapaloja.

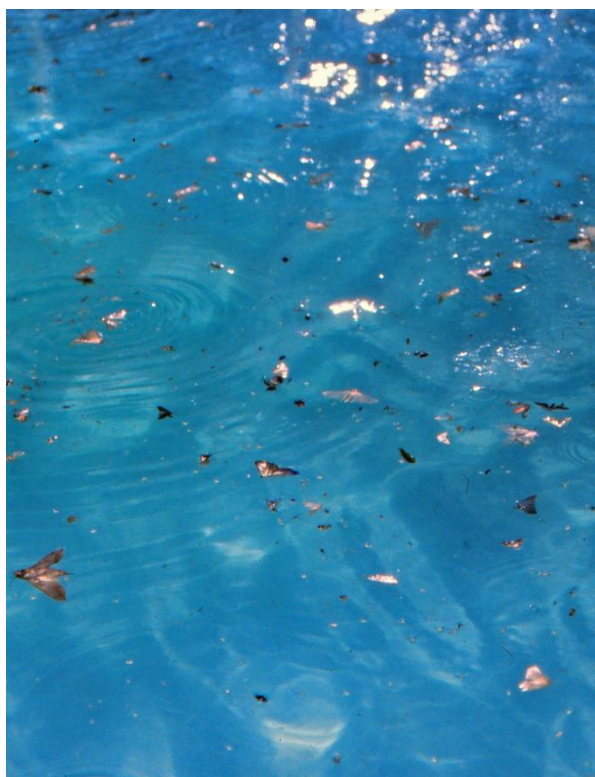

Tervapääskyt (Great Dusky Swifts) pesivät vesimassojen takaisilla kallioseinillä ja kykenevät syöksymään vesimassojen läpi!

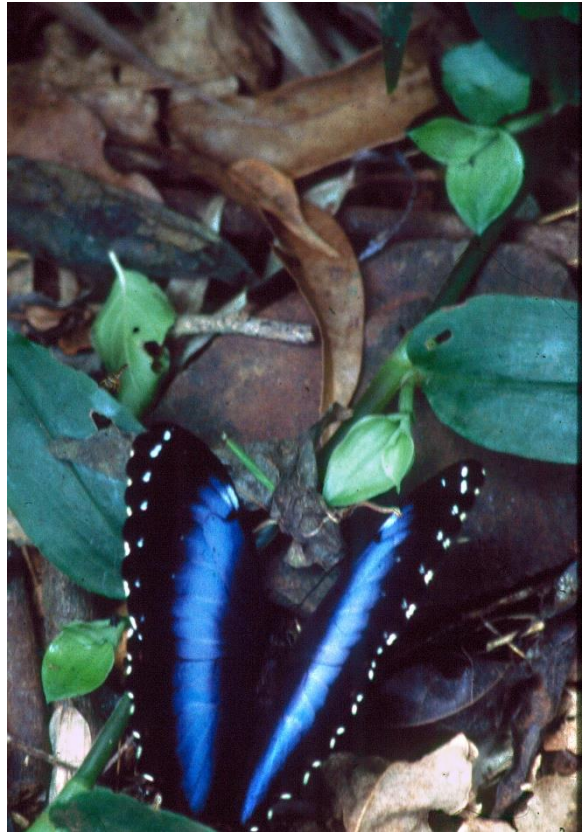
Hiki on magneetti monille päiväperhosille ja iltavalot yöperhosille. Ne putoavat uimaltaaseen, pörräävät hetken ja hukkuvat.

Kumiveneellä kohti Paholaisen nielua. Monitorivaraaneja puikkelehtii rantaan kiemurtelevilla poluilla ja aluskasvillisuudessa.

Sankaritaivaansiipi *Morpho achilles* ja Hannu. Sininen *morpho* on latinalaisen Amerikan ihme ja intiaanien mielestä pala taivasta, joka on pudonnut maahan. TH, HA

Kaaliperhosten (*Pieridae*) ja ritarien (*Papilionidae*) kuhinaa Brasilian puoleisilla putouksilla

Vaipparitari *Heraclides astyalus*, koiraita ja naaras

Mustalaikkukaitonen *Mechanitis lysimnia* HA

Isokaposiipi *Heliconius ethilla*

Parana-joen hiekkaisilla ja kivikkoisilla töyräillä kuumuus ja kosteus saa perhoset vilkkaiksi. Keskipäivällä nekin hakeutuvat varjoon ja kivenkoloihin.

Vaipparitarien *Heraclides astyalus* röykkiöt tankkaavat putousten liejuisilla rantamilla ja penkereillä. Putousten pienempi osa on Brasilian ja suurempi Argentiinan puolella. Perhoset imevät mutaa niin keskittyneesti, että Tari voi poimia kädellä! TH, HA

Hannu ja Joel astuvat Argentiinan puolelle menevään bussiin. Kollega Ratti huilaa Paraguayn reissun jälkeen imemällä Yerba Mate-teetä.

17.10 Maanantai

Luento aamulla: "Using bronchial biopsies...". Ei mene aivan putkeen omasta mielestä. Noin klo 11 Brazilian puoleisille putouksille, kun ilma on hyvä. Ensin Macuco-safarille. Ruokovajan katossa Hannu huomaa rotinkaisia eli isoja yöperhosia, valtavia tropiikin kiitäjiä ja kehrääjiä. Mutalammikoissa kylpee perhosparvia. Häikäisevän sinistä, keltaista, vihreää, ruskeaa... Ensin 3 km jeepillä ja sitten kilometrin verran kävelyä viidakkopolulla, jonka varrella on pieniä putouksia. Intiaanityttö hieman selostaa ja nimeää puita. Yksi puu on pehmeä sisältä, käytetään kuulemma kanootin tekoon, helppo kovertaa. Erilaisia palmuja riittää.

Alhaalla on venelaituri. Hiekassa, joenpenkalla siirtyilee rökkiö perhosia hikisissä kumitossuissa. Kuumuus on kova. Veneellä ylös virtaa, mikä on kovaa röykkytystä. Black Vultures, kondorikotkia ja paljon muita lintuja lentelee putousten yläpuolella. Venematka kestää vain 15 min ja tallustamme takaisin pitkin viidakkotietä. Varaaneja vilahtelee pitkin tienvieriä. *Morphoja* ja paikoin perhosrykelmiä on tien kosteissa paikoissa. Tulevat myös hyvin hikiseen paitaan. Jeepissä on saksalaisia nuoria. Mitään esitteitä alueesta, sen eläimistä ja luonnosta, ei tunnu olevan. Jeepin takaa lähtee taas *morphoja*. Puiden lehdistä on isoja, vihreitä perhosia, *malakiitteja*, joista yksi ponnahtaa jeepin hikiäälle ratille. Pieniä paksupäitä myös. *Helikonidit* pysähtyvät vain hetkeksi ja aukovat hitaasti siipiään. Ritareit taas värisyttivät nopeasti siipiään imiessään kosteutta. Ritisiiپی on paljon ja ne todella pitivät ritisevää ääntä lentäessään. Ne hierovat jalkojaan takasiipien alapintaan, siitä ääni lähtee. Yritän lentokuvaa *morphosta*, vaikeaa on.

Jadesormisiipi *Siproeta stelenes* jeepin ratissa ja kaaliperhosia (*Pieridae*) hikisissä tossuissa.

Iguassun päiväperhosten kirjoa

Meksikonmonarkki
Danaus gilippus

Brasilianjuomukainen
Aeria oleana

Verkkosiskonen
Adelpha thessalia

Jadesormisiipi
Siproeta stelenes

Brasilianmiraali
Hypanartia bella

Karibianhännys
Marpesia chiron

Eteläntuliluokki
Catoblepia amphirhoe

Karibiantähystäjä
Junonia genoveva

Punanauhakapteeni
Anartia amathea

Purppuraritasiipi
Hamadryas feronia

Kirjoritasiipi
Hamadryas amphinome

Sulokaposiipi
Heliconius erato

Rusopitsikäinen
Chlosyne lacinia

White-spot Metalmark
Melanis aegetes

Glittering Sapphire
Lasai agesilas, var. Emesis russula

Viidakotien jälkeen palaamme takaisin majalle. Huomaamme valtavan *toukkapesueen* puunrungolla. Lajista ei hajuakaan!

Kaksi poikaa oli kuulemma saanut myrkytyksen 8 kk aikaisemmin, kun olivat pitäneet toukkia kädessään. Toukkien poltinkarvoissa on veren hyytymistä estäviä aineita, pojat joutuivat 10 päiväksi sairaalaan! Joel näkee tien yli pomppivan apinalauman. Teemme uusintakävelyn pitkin putouksen Brasilian puoleista reunaa. Nyt valo käy hyvin eikä sillalla kastu. Pääsemme kuvaamaan pääskysten lepopaikkaa. Yleisen vessan takana on hirmuinen määrä perhosia aivan kuin tanskalainen kollega Carsten Schon opasti jo ennen matkaa, kun kerroin että olemme menossa Iguassulle.

Viimeisellä bussilla klo 19 takaisin hotellille. Illalla *Samba-show*, lihan syöntiä, argentiinalaista tangoa, merkillistä narutanssia puupampulat päässä. Bolivialainen kaveri soittaa puuhuilua. Naapurissa istuvat brassilääkärit eivät osaa englantia lainkaan.

18.10 Tiistai

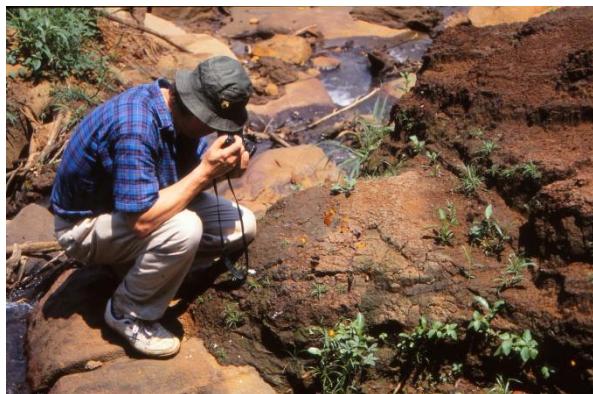
Linjabussilla Argentiinan puolelle, Puerto Iguassun pikkukylään ja sieltä putouksille. Bussin lähtöpaikan läheisellä kosteikolla on ritareita. Liput maksavat vain muutaman realin. Argentiinalaisella työllä on lintutieteellisen yhdistyksen merkinä hopeinen kondori kaulassa ja lintukirja kielenä. Neuvoo lintujen nimiä bussin ikkunasta.

Porto Canoasin kärjessä on turistipuoti ja sisällä lentelee kymmeniä perhosia. Laskemme ainakin 20 eri lajia! Pihalla kymmenittäin numeroperhosia, vähintään kolmea lajia. Joen penkalla punaisessa mudassa taas ritariyrkelmiä. Sortunut silta, jossa tasapainoilemme. Tiellä satoja *Pieridae*-heimon keltaisia ja valkoisia perhosia. Noin 2 km sivutiellä lentelee kummallisen näköisiä *morphoja*, tien päässä on Valmetin traktori ja maajussi, joka osoittelee varaaneja. Jälleen lätäköissä runsaasti perhosia.

Hedelmäkorehtijoita *Callicore hydaspes* imemässä kosteutta jalkakäytävän reunojen betonipinnoilta. Joukossa on joku numeroperhonen, **kasikasileimo** *Diaethria clymena*.

Parana-joen kivikoissa ja sivuvirtojen rantapankoilla on perhosia joka paikassa. Hannu ja Tari kuvaavat niitä, Joel taas kuvaajia!

Puistovahdit ajelevat rinnalle ja rupeavat tiukkaamaan Hannua. Ajavat ensin ohi, mutta palaavat takaisin. Yrittävät saada Hannua autoon. Pistän haavin pusikkoon. "Haavi on vain perhosten tunnistamista varten, kuvaamme vain, tohtoreita ollaan, kongressi Foz do Iguassussa." Jättävät rauhaan mutta soittavat pääpomolle. Pysäyttävät uudelleen suuremmalla tiellä ja punaisella autolla.

Laukut tarkastetaan. Haavit nippuun ja reppuun. Samat selitykset. Purkkeihin filmit. No collecting. Vastaavaa ei koettu Brazilian puolella, vaikka siellä haavi heilui viidakkotiellä, kun jeepit ajoivat ohi. Lupa pitäisi kuulemma olla. Sivutiellä myös heinäsiirkoja ja kaskaita, hyvin värikkäitä.

Kuningastukaani eli toko eli banaaninokka *Ramphastos toco*

Parakeetin pää on punainen ja pyrstö pitkä. Oikealla **sinikelta-ara** *Ara ararauna*, maailman suurimpia papukaijoja

Hannu syöttää **koateja**. Ne ovat nenäkarhuja tai puolikarhuja eivätkä pelkää ihmistä.

Hotelli Internationaliin mentäessä sivupolulla kykkii noin 75-vuotias mies. Panee jotain piiloon, kun ilmestymme. On kerääjä Kentistä, Englannista. Kuivankälpäkkä äijä, shortsit, punainen paita, epämääräinen hattu, huonokuntoiset lenkkarit, muovikassi, jossa keräysrasioita, selstoffia. Kerää kuulemma vain täydellisiä yksilöitä Natural History-museumille, joka on osa British Museumia. Isojen perhoskirjojen tekijä, Bernard DÁbrera ei muka tiedä paljoakaan, käy vain läpi museon kokoelmia. Perhosharrastus on lähes kuollut Englannissa, lajisto tunnetaan jo liian hyvin. Yöperhosissa vielä tutkittavaa. Brassit eivät välitä luonnosta mitään eivätkä tunne lajeja. Kirjoja ei ole. Kerätä ei saa eikä viedä perhosia maasta, näin on suurimmassa osassa Etelä-Amerikkaa. Ecuador, Venezuela, Costa Rica ovat hyviä perhosmaita. Etelä-Afrikka, Malesia, Thaimaa OK. Luvan saaminen on toivotonta byrokratiaa. Käytävä ympäristöministeriössä ym.

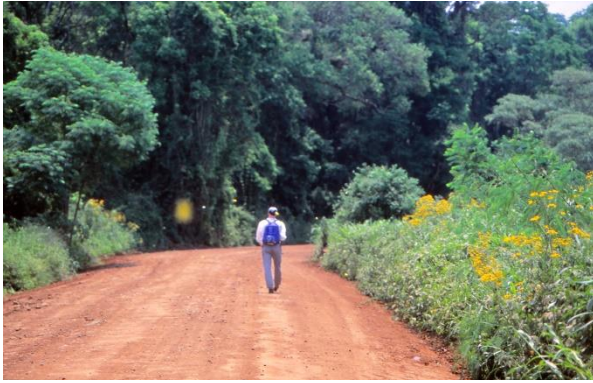

Ukko keräilee erityisesti lipujia (*Protographium*, *Protesilaus*, *Eurytides*, *Mimoides*) British Museumin hyönteistieteelliselle osastolle. Tiedä häntä, kerääminen on kielletty tuossa perhosparatiisissa. Valokuvata kyllä saa.

Ukko tappaa perhosen pistämällä sitä mustekynän kärjellä, joka on kastettu oksaalihappoon. Viime vuosisadan menetelmä. Darwinin aikalainen koko ukko. Satyridae-heimon perhosista voi kuulemma löytää tieteelle uusia lajeja, jopa sellaisista, jotka ovat tavallisia. Ukko tuntee Andrew Neildin, joka tekee kirjaa Venezuelan perhosista.

Kävelemme Argentiinan puoleisilla putouksilla. Monia reittejä, jotka on hyvin järjestetty. Putouksen alla on uimapaikka. Vihreitä papukaijoja, yksi erityisen pitkäpyrstöinen. Kaiken kaikkiaan enemmän katsottavaa Argentiinan puolella. Jatkamme alas rantaan, jossa valkoisia haikaroita – viidakksaarellekin olisimme päässeet. Uimme koko porukka. Hannu tuntee kahlatessa isojen kalojen tökkivän jalkoihin. Alueella ei pitäisi olla piranjoita, mutta hitostako voi olla varma! Punaisia petunioita ryöpyy kallionkoloissa. Loistavat näkymät paholaisen nieluun! Perhosia kaiteella ja hikisessä hatussa, taustana putoukset, kumiveneet, helikopteri. Mustat pilvet. Otetaan isot Antarctica-oluet, menevät päähän. Ilmainen näkötorni. Taas mustat pilvet ja Argentiinan lippu. Viimeisellä bussilla, klo 18.30 takaisin Puerto Iguassuun. Argentiinan aika on tunnin Brasiliasta jäljessä.

Argentiinan putouksilla perhosia painaa huttunaan pitkin "lateriittitietä", ja ukot poseeraavat. TH, HA

Brasilian puolelle on rakennettu huikea kävelysilta osin putousten päälle.

19.10 Keskiviikko

Aamulla esitelmä menee hyvin. Prof. Lopez pitää esitelmän Espanjan työperäisestä astmasta. Tanskalainen Ronald Dahl jättää tulematta, ilmoittamatta. Sabina Rak Saksasta ilmoittaa, mutta faxilla viime tipassa. No, onhan Iguassu maan ääressä. Paneelikeskustelu kortisonilääkkeiden haittavaikutuksista. Monia kiinnostuneita tulee juttelemaan luennon jälkeen.

Yritämme lähteä Itaipun voimalaitosta katsomaan, päästään vasta iltapäivällä monien järjestelyjen jälkeen klo 15.20. Sitä ennen lököilyä uima-altaalla. Ritarien kuvaamista viidakkopuutarhassa, 15 yksilöä yhtäkaa lennossa punaisilla kukilla. Vihreäpaitainen puutarhatyöläinen makaa siestaa polulla. Puutarhan nurkassa *morpho* imee maahan pudonnutta hedelmää. Brassipojat pelaavat jalkapalloa. Keltaisilla, päiväkakkaroiden näköisillä kukilla lentää täpläperhosia eli *nymphalideja*.

Illalla suoraan kongressin loppubankettiin, a la carte-annokset, isot pihvit, jäätelöt, suklaamössöä. Tanssia. Keskiyön jälkeen huoneeseen valmistamaan esitystä huomiseksi. Koko illan vain valkoviiniä, ei teräviä.

Brasilian puolella on hotelli *Cataratas*, siirtomaatyylinen, vaaleanpunainen rakennus. Upea puutarha. Syödään hampurilaiset, käyn uimassa ja ruohikolla toistakymmentä nokkaeläintä.

Itaipu on varmaan yksi maailman suurimmista vesivoimaloista. Ilma on osin sateinen ja myrskyinen, tunnelmat ruskeanmustat. Sähköjohdot ovat jättimäisiä. Meille näytetään puolen tunnin tylsä mainosfilmi. Tekojärvi näyttää harmaalta Saimaalta. Pääsymaksu 10 realia per nuppi. Taksikuski joutuu odottelemaan.

Illalla saunaan (Dry and Wet). Valot sammuvat istuskelupatiolla, uimista. Martti ja kymmenen brassia uima-altaassa ringissä lörpöttelemässä. Saunamulatti vahtii muovisandaaleja. Muutamana iltana melkein täysi kuutamo, upea tähtitaivas. Yöperhosten määrä lisääntymässä kohti eteläisen pallonpuoliskon kesää. Lepakot myös?

Syömme italialaisessa ravintolassa munasalaattia, pizzaa, äkkimakeat jälkiruuat noutopöydästä, brasilialaista valkoviiniä. Klo 23 nukkumaan.

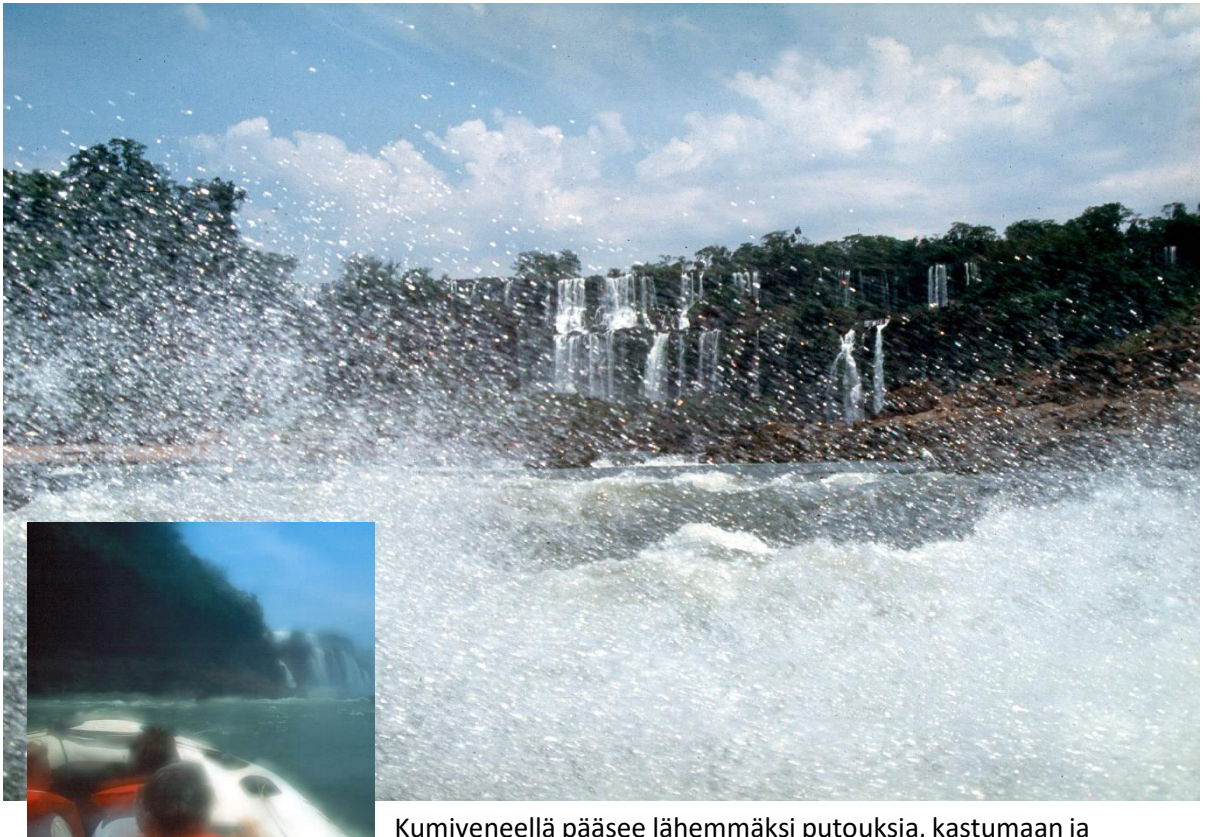

Brasilian puolella on vaaleanpunainen, siirtomaatyylinen hotelli *Cataratas*.

Täpläperhosten vilkasta seuralämää Argentiinan puoleisilla putouksilla.
Päivänliiho *Dryas iulia* oikealla.

Kumiveneellä pääsee lähemmäksi putouksia, kastumaan ja röykyttämään aallonharjoilla. HA

Kannusamiraali *Hypanartia lethe* Tarin hatulla

Punaiset tulvat!

Iguassun putousten vesimäärä vaihtelee voimakkaasti. Suurten sateiden jälkeen vesimassat muuttuvat punaisiksi, kun ympäröivää maata (*Terra rossa*) huuhtoutuu mukaan. Anjalankosken rovastin *Armo / Aarnion*, Hannun isän ottama historiallinen kuva on Iguassun Argentiinan puoleisilta putouksilta marraskuulta 1973.

20.10 Torstai

Aamu on täysin sateinen, onhan sadekausi ja lämpötila on alle 20 astetta. Muistiinpanoja, pakkaamista, rahojen etsintää, silmälasien etsintää, kenkien etsintää... Klo 12 sade taukoaa hetkeksi. Puutarhassa puiden nimiä muistiin. Punajuovainen *helikonidi*. Vihreä, karvainen toukka on syönyt suuren lehden.

Lento Sao Pauloon klo 15.15. Martin porukalla valtavasti tavaraa. Lentoaseman kirjakauppa on kiinni. Sateenvarjoja pitää käyttää, kun kävelemme yli lentokentän. Martin kavereita: *Mori, Ratti, Castro, Ambrosio, Julio*, selkään hakkaamista, syleilyä, lämmintä ystävyyttä. Pilvissä on terävät valoreunat.

Curitibaan välilasku. Illalla Sorocabaan eli Martin kotikaupunkiin ja hotelli Cardow Palaceen noin klo 20. Ei montaa ihmistä. Talteen otettu toukka on paskantanut purkkiin. Hannu nostaa parvekkeen kaiteelle. Syödään Filet Mignon ja kanaa. Kovääninen ilmastointilaite. Näkymä on kuin Sorocaban takapihalle.

21.10 Perjantai

Martti tulee klo 9 aamulla. Lähdemme pyörimään ympäri kaupunkia: filmikaupat, shopping center, Carrefour. Hannulle lateriittifarkut, Martin poika, Henriikki, viedään lastentarhaan. Saamme tietää, että samanlaiset paidat ovat aiheopetusta varten (vaikka koirasta kaikki asiat!). Pojat pelaavat jalista pikkuisella sementtikentällä. Brasilian valtionpankissa käydään, visalla 300 realia, mutta otto kestää 45 minuuttia! Kuin hidastetussa filmissä. Paitakaupassa valkoisia ja sinisiä paitoja, pitkähihaisia, 4 realia kappale. Martti tuntee kaikki ihmiset, potilaat pysäyttävät kadulla, puhuu kännykkään kaiken aikaa. Fiatin korjaamo. Eläintarhassa tukaaneja ja muita papukaijoja, myös musta pantteri. Ritareita lentelee pääoven Bougainvillia–köynnöksissä.

Joel, Martti, joka puhuu koko ajan puhelimeen, ja Hannu Sorocabassa.

Sao Paulosta Sorocabaan on noin 100 km. Matka käy mentaalihospitaalin pakkarilla. No joo, sopii hyvin pököjen suomalaisten kyyditykseen. Claudia, Martti, Joel ja Hannu

Sorocabassa, Martin kotona on mukavaa. Tari ja Hannu rentoutuvat. Vasemmalla Martin perhettä, Claudia sylissänsä Henriikki. JH

Kahvila/leipäkauppa auki 24 tuntia vuorokaudessa. Liikeideoita: Xylitol-purkka, Allergo-shop. Martti näyttää kotonaan *Penedon* (Martin perheen kesäpaikan) baarikaapin. Rosa ja Maria käymässä, ovat jotain naapureita.

Rodizio-lihapöytä illalla. Ihan posketonta lihansyöntiä, ei minun ravintola. Cupim-seebun kyttyrää, sekin vielä! Picanhaa, joka on ulko- ja sisäfileen välistä lihaa. Kalaruokaakin löytyy, Pintadon vaaleata lihaa. Kanansydämiä. Berigele-kasvista (juuresta). Mouse-papuja, mustaviinimarjalikööriä. Mukana *Mario*, *Tuukka*, *Mirja* (Martin isosisko), kollegoita, *Martti* ja *Claudia* (Martin vaimo). Chopp on olutmerkki. Cafe con Shantili on kahvi kermavaahdon kanssa. Syömingit kestävät klo 23.30 asti.

Yöllä raju 1 ½ tunnin ukkonen ja vatsaa vääntää ylensyöminen. Aikaisemmin illalla jo liivit ja kengät kastuivat.

22.10 Lauantai

Aamulla herätys klo 6. Ei muuta kuin Asconaan ja Volkswagen-pikkupakkariin ja kohti Pantanal. Yllättävän hyvä tie Sao Paulon osavaltion rajalle. Kova rekkaliikenne ja kamikaze-rekka tienposkessa. Valkoisia lehmähaikaroita. Mangopuu, papaijapuu. Kaunista, aaltoilevaa maisemaa. Loputtomasti karjaa, seebuja, sokeriruokoviljelmiä, istutettuja palmuja, suuria huoltoasemia. Yhdessä niistä on tosi hieno vessa! Mango-appelsiininimehu hyvää samoin kuin lihasämpylä. Hevosia, lehmipaimenia ja savannimaista maisemaa. Jäännösvuoria ja galleriametsää on jokien varsilla.

Vedenjakaja-alueen yli vesi alkaa kertyä Pantanalin altaaseen. Jäännösmaat eli metsiltä jääneet maat ovat eroosion kuluttamia. Muistuttavat Lapin tunturipahtoja, kuten täpläpaksupään (*H. comma catena*) asuinpaikkoja Annjalonin tunturilla. Eukalyptusmetsää, palanutta metsää. Havupuista kuulemma valutetaan pihkaa, ehkä lääkinnälliseen tarkoitukseen. *Fazenda* = maatila, *Matto Grosso do Sul* = eteläinen paksu heinä, *Boa noite* = hyvää yötä, *Obrigado* = kiitos.

Muuten, kuljetus Sao Paulosta Sorocabaan tapahtuu mentaalihospitaalin volkkari-pakettiautolla, takaluukku meinaa koko ajan aueta. Martilla kuulemma matkalaukut pudonneet jopa pienlentokoneesta! Tulee mieleen proffa OP Heinosen juttu pienkoneen nukahtaneesta lentäjästä. Kone meni minne meni, ihan päinvastaiseen suuntaan kuin piti, hyvä ettei päätynyt etelänavalle!

Martin kesäpaikassa, Sao Paulon ja Rion puolessavälissä, noin 300 km Sorocabasta on Penedo, suomalaisten siirtolaisten kylä 1930-luvulta. Siellä kuulemma satoi kaksi vuotta sitten 10 cm lunta! Jutustelemme, koska koko päivä ajoa, vain pysähdyksiä vessaan ja pikkusämpylälle.

Ei jäädä Campo Grandeeseen vaan ajetaan Miranda-joelle saman tien. Perillä ollaan kuin ollaankin klo 21, lopussa kahden tunnin ajo pilkkopimeässä. Martti ajaa koko matkan, 1300 km. Me muut (Hannu, Joel ja minä) torkumme. Ei jäädä edes kuvaamaan karjalaumoja. Koko alue on kaunista, pientä metsää siellä täällä.

Vyötiäinen on päättänyt ylittää tien. Vyötiäisiä on 21 lajia ja ne ovat Amerikan mantereella eläviä nisäkkäitä, joiden ihoa peittää rustosta ja luusta muodostunut paksu kilpi. Ne muistuttavat siilejä, mutta ovat huomattavasti suurempia ja voivat painaa jopa 60 kiloa. HA

Hevoslaumoja ohjataan juottopaikoille. HA

Pantanal on puolen Ranskan kokoinen kosteikko ja tulvasavanni Lounais-Brasiliassa ulottuen Bolivian ja Paraguayn puolelle. Sadekaudella veden pinta nousee jopa 5 metriä. Alue on maailman rikkaimpia elinympäristöjä, jossa asustaa noin 650 lintulajia ja 260 kalalajia sekä liskoja, käärmeitä ja nisäkkäitä. Unescon maailmanperintökohde vuodesta 2000.

Silmänkantamattomalla tasangolla on *Morro-kukkuloita*, joissa on rikas eläimistö jaguaareineen.

23.10 Sunnuntai

Aamuhuätys klo 6 valtavaan lintujen sirkutukseen. *Jose* lähtee jokipojaksi. Ajamme kapealla, savolaismallisella alumiiniveneellä, jossa 25 hv Suzuki-perämoottori, ylävirtaan lähes 40 km. Suuri kukkula. Siellä on *jacare*-alligaattorin salametsästäjien polku, kuulemma ammuskelevat poliiseja ja vartijoita. Kuuma ja hiekkainen niemeke, jossa joki polveilee voimakkaasti, Vesi on ruskeaa, puut kukassa (siniset, keltaiset), mutta perhosia vähän. Joenpenkoilla vain jokunen pienehkö kertymä *Pieridae*-heimon otuksia. *Capybaroja*, jokisikoja siellä täällä, yksi arka lauma, kaimaaneja, *jacareja* joka paikassa, arkoja nekin.

Aamulla veneet odottavat päivän kalastajakuntia. *Iso-Mario* ja *pikku-Mario* pyyhältävät venekuskin kanssa ylävirran parhaille kalavesille. TH, HA

Jacaren-metsästäjien kukkulalla on jaguaarin luola. Jokunen *monarkin* näköinen perhonen. Molemmat *Mariot* (Martin appiukko ja siskon mies) omalla veneellään. Ankkuroidaan kiinni rantaan ja ruvetaan kalastamaan *pacuja*, *piraijoita*. Koko päivän kalalla, mitä nyt lounasta välillä. Ruoka: riisiä, papumuhennosta, kalaa (*pacua*, tosi hyvää!), munakoisonmakuisia pieniä pihvejä, tomaattia, vesimelonია, papaijaa, Kaiser-olutta.

Joen penkalla linnut saalistavat kalanperkkuujätteitä. Joenvarret ovat herkkiä villieläinten asuinalueita. *Ararat* eli tukaanitkin viihtyvät. Nähdään villihärän ja jonkun ison kissan, ehkä jaguaarin, jäljet. Puissa suuria ampiasispesiä. Isoja, kultaisia kurjenmiekkvoja ja sinisiä vesihyasintteja.

Iltapäivällä kävelyä pitkin ja poikin. Sitten Campo Granden yliopiston tutkimusasemalle, Siellä on pitkä kävelysilta, jonka lankkujen päällä on telttapaiikkoja. Ympäriällä hyörii punaisia täpläperhosia, *nymphalideja* ja korppikotkia ilta-auringossa. Suuria korppeja jäteastialla.

Kalamies: *jacare* tarttui uistimeen ja vei kalat. Illalla vain illallinen ja viskipaukut, vihreäruutuiset pöytäliinat, oranssit muovituolit. Vanhalla maskottiukolla on leuka pöydällä, vanha olkihattu ja "valkoinen" paita. Pikkupoika ajelee leikkiautolla. Seinältä paistaa kaksi julistetta *cerradan* eläimistä. Kahvia pienistä muovimukeista. Sekavalolamppu ei vedä perhosia lainkaan. Moskiittoja kohtuullisesti.

Isot kissakalat, *pintadot* ja *pacut* nousevat Miranda-joesta. Joskus jopa valtavat, 40 kg painavat *jaut*. Mutta pienet *piraijat* ja niiden terävät hammasrivistöt saavat kylmät väreet kulkemaan pitkin selkäpiitä. HA, TH

- Iltanuotiolla juttuja riittää. Pankinjohtaja saa *pacun* irti vieheestä, heittää oksan yli, mutta se jää samaan vieheeseen kiinni!
- Hannu kertoo Kukulankoskesta, siikojen lippoamisesta, mutta haaviin jää 18 kg lohi! Kun *pacu*-kalastajat näkevät jaguaareja Azeidan kukkulalla (*Morro de azeida*), niin ihmiset kuin eläimet pakenevat.
- *Iso-Mario* on saanut 40 kg kalan Amazonin sivujoelta (*jau*-kala). Siimana naru, kohona tölkki. *Jau* sidotaan veneeseen, vedetään hiekkarannalle ja ammutaan! *Pirantipo* on Amazonin suurin kala.
- *Iso-Mario* ja pikku-Mario saavat koirakalan, joka pitää torakkaa suussaan, ei voi syödä semmoista kalaa!
- Olemme kuulemma ensimmäiset suomalaiset täällä.
- *Iso-Mario* on *Telespides*-joella Amazonaksella ja saa kaikkein suurimman kalan. Ei voi edes punnita. Kalastuksen ohella tekee lääkärin hommia Sorocabassa. Palkkiona kalaa, kanaa, porsas jne.
- Apinat ovat keltakuumeen varasto moskiittojen välityksellä.
- Sunnuntai-iltana on tähtitaivas, etelänristiä ei meinaa löytyä millään. Lopulta Joel havaitsee. Hurtta uikuttaa kuin luhtahuitti Suomessa. Lepakoita kaikkialla. Sammakko nousee ikkunaverholle ja vihreäsuinen lisko betonireunalle.
- *Pantanal* on Etelä-Amerikan sydämessä.
- *Carangejo* on taskurapu, *pacun* paras syötti; 10 cm kaloja syötiksi, mutta pitää olla kahden kokoisia, *piranjoille* ja *pacuille* erikseen.
- *Pantareinos* ovat alueen asukkaita, *coureiros* nahkojen metsästäjiä.

Eväshetki *Miranda*-joella: Joel ja Hannu

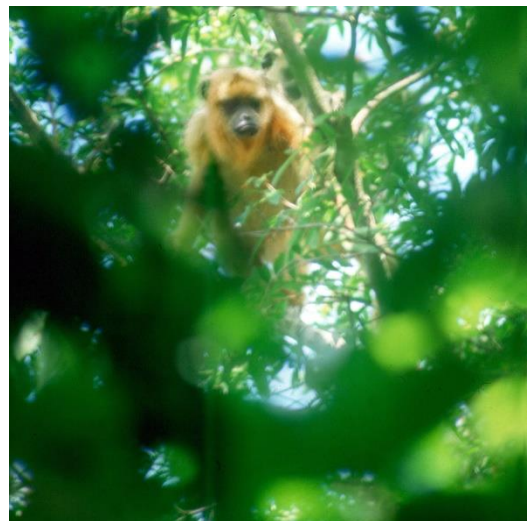

24.10 Maanantai

Aamulla on puolipilvistä. *Mirandinha*, tumma poika, ajaa veneen alavirtaan ainakin 50 km. Enemmän eläimiä kuin ylävirralla. Kalastetaan *pintadoa*, käy kiinni, mutta ei nouse. Ruskea apinalauma, juuri niitä keltakuumeen kantajia. Fotailua – *jabiruja* eli jättihaikaroita lennossa. Yritämme lähestyä kaimaaneja maitse, mutta helpompaa veneestä, kun antaa sen ajelehtia. Kuvataan kaimaania, joka pitää kuumuudessa karmean näköistä kitaansa auki. *Capybara*a on ammuttu kylkeen, näinköhän selviää hengissä?

Jacarenkaimaani *Caiman yagare* kuuluu alligaattoreiden heimoon. HA

Jokivarren tiheässä viidakossa, puiden rungoilla on kaikkialla orkideoita epifyytteinä. Mölyapinat viestivät toisilleen veneen moottoripärinän lähestyessä. HA

Metsästäjät ottavat alligaattoreista vain vatsanahan ja jalkojen alapuolisen nahan. *Piraijoita* nousee useita. Pyrstö ruokana hyvää, kuin ravunlihaa. *Piraijat* lisääntyvät, kun kaimaaneja on tapettu. Mario heittää kalanjätteet veteen, kaimaanit hyökkäävät syömään, samoin linnut ja pienemmät kalat, lopulta *piraijat* syövät pienet kalat.

Puolenpäivän aikaan apinametsässä alkaa tiikusade, yhtäkkiä kova ukkonen ja sade kiihtyi rankaksi. Yritetään veneellä vastavirtaan, mutta on käännättävä takaisin. Hannu kököttää puun alla ilman paitaa kuin intiaani. *Mirandinhalla* on keltainen sadeviitta, kaveri on ilmeettömän rauhallinen. Joelilla on punainen anorakki, joka päästää väriä siniseen farkkupaitaan. Minulla Sierran sadeviitta, joka ei pidä kunnolla trooppista sadetta. Lähdetään uudelleen puskemaan vastavirtaan, kun sade hieman hellittää. Tuntuu aavistuksen kylmältä, vaikka joen vesi on kädelle kiehuvan lämmintä. Kaimaanit ovat menneet piiloon. Yksinäinen *jabiru* seisoo apeana sateessa. Sen pesä on toisella puolella jokea, siellä kyhjöttää poikasia, ainakin kolme. Tulomatkalla hoksaamme joenpenkassa kaimaanien pesän. Hannu ja Mirandinha koettavat ottaa kaimaanin poikasen käsin kiinni! Ihan järjetöntä, ei siitä mitään tule.

Kalastamme niin, että vene ajetaan kiinni ajalehtivaan lauttaan tai kiinnitetään kahdella narulla poikittain rantapuihin. Syöttirapu eli *carangejo* on otettu makean veden lammikosta. Siinä on liian vähän lihaa ihmisen syötäväksi ja kuori on helkutin kova. *Tuvira* = syöttikala *pintadoa* ja *piraijaa* varten. Kissakaloja ei saa kalastaa neljään kuukauteen marraskuusta lähtien. Enintään saa kalastaa 30 kg. Jos saalis on yli sen, tulee sakot ja ylimäärä viedään lastentarhaan. Kalastajat menevät mieluummin ylävirtaan, jonne kalat nousevat.

Koko tulomatka (1 ½ tuntia) takaisin on yhtä tuskaa Mitä olisi tapahtunut, jos bensa olisi loppunut tai moottori särkynyt? Ihmisiä ei missään. Kaikki paikat ovat yltä päältä mudassa, punaisenruskassa mudassa. Hannu kysyy kuskilta: "Oletkos ennen ollut tällaisessa kyydissä?" Rantapenkalla *caracarat* (naamanaamat) eli jalohaukat odottavat saalista.

Kämpillä vaihdetaan vaatteita ja puhdistaudutaan. Mutta Martti ja Hannu lähtevät saman tien uudestaan kalalle, kun sade hiukan taukoaa. Minä kävelen paalutalojen alta tulvametsään. Suurta pöllöä ahdistavat mustat kottaraiset. Kuulemma *passaro preto* (lintu on jotain rastaan ja kottaraisen väliltä). *Anilinnut* istuvat *capyparan* selässä ja levittelevät hauskan näköisesti siipiään. *Aranqua* on harmahtava kanalintu, joka pitää pahaa ääntä. *Puuiibis* huutaa kuin kurki.

Jabiru, jättihaikara *Jabiru mycteria* on maailman suurin kahlaaja ja sukunsa ainoa laji. **Caracara** on Pantanalissa yleinen jalohaukka (oikealla), joka syö raatoja. HA

Jabiru on aikuisena 120–140 senttimetriä korkea, siipien kärkiväli on 2,5 metriä ja painoa voi olla jopa 8 kiloa. Terävä mutta leveä nokka on noin 30 cm pitkä ja kaareutuu hieman ylöspäin. Nimi tulee *guaranin* kielestä ja tarkoittaa turvonnutta niskaa.

Alkuperäisasukkaiden asuinsijat ovat joen varressa. Heidän elämäntapansa on vaarassa.

Illalla otetaan viskipaukut (Ballantine 12 vuotta vanhaa) ja jutellaan. Mariot tulevat joelta vasta klo 20, *pacuja* saalina, ei montaa. Mutta jollakin porukalla kottikärryllinen *pacuja*, olivat lähteneet klo 2 aamuyöllä ja ajaneet 5 tuntia ylävirtaan! Ei helppoa, koska veneessä matka-asento on epämukava.

Cafezinho = pikkukahvi = kahvinvärinen, alueelle tyypillinen kahlaajalintu. Kardinaalipeippo, maakäki = pihalintu. Puukiipijöitä ja monen värisiä kuningaskalastajia, joilla on räähkyvä ääni. Kullanruskeita tikkoja on joka aidanseipäissä. Kotkat tuntuvat puuttuvan, mutta erilaisia haukkoja on paljon. Sorsat myös puuttuvat, pesimäpaikat ovat ilmeisesti muualla. Haikaroiden ja kahlaajien perät korkeammalla, järkevää – tulvat eivät haittaa. Harmaahaikaroita on yksittäin noin 100 m välein.

Hemingwayn näköinen mies, jolla on turhapuโรปaita päällä, ei kuulemma vaihda olipa sää mikä tahansa. Löytyy myös kaveri, joka kuvaa videoita 20-30 päivää kerrallaan, ties mihin tarkoitukseen.

25.10 Tiistai

Viimeinen päivä Miranda-joella. Nyt ylävirtaan ja *pacun* kalastusta monesta kohtaa. Vähemmän eläimiä. Sadekuuroja, mutta ei kovaa, yhtenäistä sadetta. Hannu menee AARNIOMETSÄÄN, läpitunkemattomaan rantaviidakkoon. Miehen tavoite on kuvata apinoita hieman lähempää! Reilut puoli tuntia menee ja mies tulee taas näkyville aivan mudassa ja moskiittojen syömänä. Apinoista ei jälkeäkään. Martti ottaa sillä aikaa nokoset veneessä. *Mirandinha* vetää ylös yhden *pacun*. Yritän kuvata perhosparvea rannalla, menen kontalleen hiekkaan, pitkät housut mutta kyynärpäät ovat paljaana. Kun lopetan kuvaamisen, niin polviin kuin kyynärpäihin iskee tulinen poltto ja verisiä jälkiä ilmestyy housuihin. Kyynärpäistä nypin pieniä, ruskeita, tain näköisiä otuksia!

Tari makaa hiekalla ja kuvaa perhosrykelmää. Veneessä hämmöttävät Joel ja Martti. Kuvaamisen jälkeen polttiaiset kihelmöivät kiroitusti niin polvissa kuin kyynärpäissä.

Kiipeämme *Morro*-kukkulalle. On kuulemma jaguaarivuori, 150 m korkea, mutta raskas pala. Kiipeäminen on yhtä tuskaa repivän kasvillisuuden ja mutaisen rinteen takia. Jaguaarin jäljet on polulla, myös valtavia kaktuksia ja mustia raadonsyöjälintuja. Ylhäältä avautuu Pantanalın räme- ja kosteikkoaluetta silmäkantamattomiin. Miranda-joki luikertelee alhaalla. Hannu löytää metrien pituisen käärmeen nahan, *anakonda*?

Yritetään ajaa punaista jokea pitkin, mutta vene juuttuu kiinni. Ympäröivät rannat ovat laakeita ja vihreitä, vesi on jostain syystä täällä kirkkaampaa. Pitkää heinää, hevosia, nautoja. Vesi on noussut vuorokaudessa useita kymmeniä senttejä. Autot juuttuvat liejuun. Martti pamauttaa appiukon Chevrolette Monzan päin puuta – oikea etukulma menee lyttyyn.

Illalla kaikki paikat yhtäkkiä täynnä ötököitä, torakoita, pieniä hyönteisiä, jotka yrittävät ikkunaverkon läpi kohti valoa. Pakko tehdä myrkytysoperaatio. Kävelemme iltauringossa rantaa pitkin linturuokintapaikalle ja sieltä lammikoiden ympäri. Hannu kiertää *jabiru*-pariskunnan taakse ja pelästyttää sen lentoon kuvaamista varten. Hyvä kuva myös lentoon ponnahtaneesta *caracarasta*. Hälisevät brassinuoret pelaavat lentopalloa kylän raitilla.

Jaguaari *Panthera onca* on uhanalainen elinalueellaan Meksikosta Argentiinaan. Se viihtyy tiheässä viidakossa, mutta tulee vesien varrelle ja on hyvä uimari. Kuva: Lasse J Laine, Pantanal 8/2017. Pienessä kuvassa jaguaarin tassun jälki, 10/1994 HA

Hannua harmittaa vieläkin, jouluna 2020, että hän ei ottanut huikeaa käärmeennahkaa mukaansa. Muistona sentään valokuva! HA

Kapybara

Hydrochoerus hydrochaeris on marsun sukuinen jokisika.

Jacarenkaimaani

Caiman jagare on alligaattori. **Iguaani** *Iguana iguana* on suuri leguaani ja kuuluu liskoisiin.

HA, TH

Pantanalin vesi on ollut joskus paljon korkeammalla. Joesta on löytynyt yli 100 vuotta vanha ankkuri eli portugalilaiset ovat aikoinaan kulkeneet suurilla laivoilla.

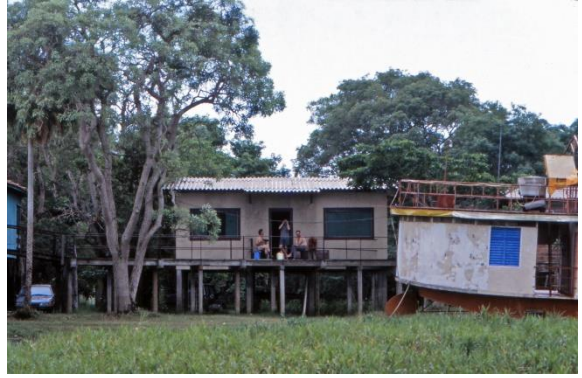
Illalla kuvataan jättimäisiä sammakoita, yksi niistä hyppää sähköjohdolta pylvääseen, loikka on toista metriä. Sammakoita nousee myös ikkunaverkkoon. Lepakoita alkaa pyöriä myös, mutta ei suuria yöperhosia, joita toivomme. Joitain pieniä yökkösiä ja vaaleita mittareita.

Huuleneittoa iltanuotiolla:

- motto: kohti uusia seikkailuja!
- sokeiden maailmassa yksisilmäinen on kuningas eli Martin käsitys Suomessa pelaavista keskinkertaisista brassipelaajista Suomen futiskentillä
- kuulemma kolmiloikan Helsingin kisojen (1952) olympiavoittaja *Ferreira da Silva* opetteli 6 kuukaudessa puhumaan suomea ja lausumaan runoja
- futisnero *Garrincha* voitti brassijoukkueessa 1956 Ruotsissa maailmanmestaruuden, karkasi kesken kemujen hotellihuoneen ikkunasta ruotsalaisen mimmin kanssa
- Suomalaiset (Urpo Häyrinen, Martti Kostiala) ovat tehneet parhaat analyysit brassien sambasta!
- valokuvaaja ryöstettiin kolme kertaa, ajoi parran, tukan ja viikset ja lopetti ryypäämisen. Ei ryöstetty enää!
- *bom dia* = huomenta
- *boa tarde* = hyvää päivää, *boa noite* = hyvää yötä
- *esta bom* = hyvä juttu
- *obrigada* = kiitos
- *de nada* = ole hyvä
- *Matto Grosso* = paksu heinä
- *Matto Grosso do Sul* = eteläinen paksu heinä
- *Campo Grande* = suuri maisema
- *Sorocaba* = punainen maa
- autontorven tööttäminen on kiroilua, kiittämistä tai moikkaamista, Riossa kun vihreä valo on vasta tulossa, kymmenet autot jo tööttäävät
- Alkon tutkija teki koerotistaan alkoholisteja ja testasi antabusta. Matti Nykänen otti antabusta ja viinaa päälle. Kauhea olo, ei kuulemma suosittele kenellekään! Tutkija oli tyytyväinen
- Hannun faija laihdutti syömällä laihdutusruuat ja tavalliset ruuat päälle. Ihmetteli miksi ei laihtu?
- Maija ja kiinalainen Go eivät puhuneet mitään yhteistä kieltä, mutta menivät naimisiin ja kehittivät oman sekakielen.

Majapaikkamme Pantanalissa ja Miranda-joella on *Hotel Cabana do Lontra*. Taulussa lukee: "The hotel is located in the center of Pantanal. Built in palafittes (esihistoriallinen tapa rakentaa pylväiden päälle tulva-alueilla, järvillä ym.) facing Miranda river, it offers spacious apartments with private bathrooms and services like restaurants, bar, motorboats, guides for walks, photographic safaris and fishing." No joo, ei todellakaan mitään luxusta, mutta hommat kyllä pelittää!

Hyvästi Pantanal – kohti uusia seikkailuja eli Bonitoa (kaunis)!

26.10 Keskiviikko

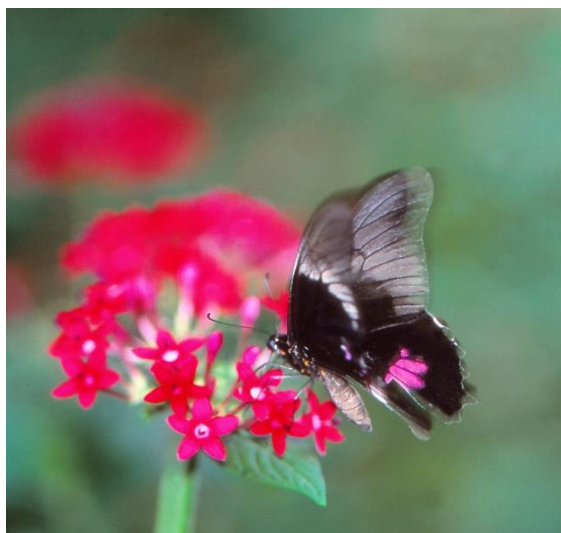
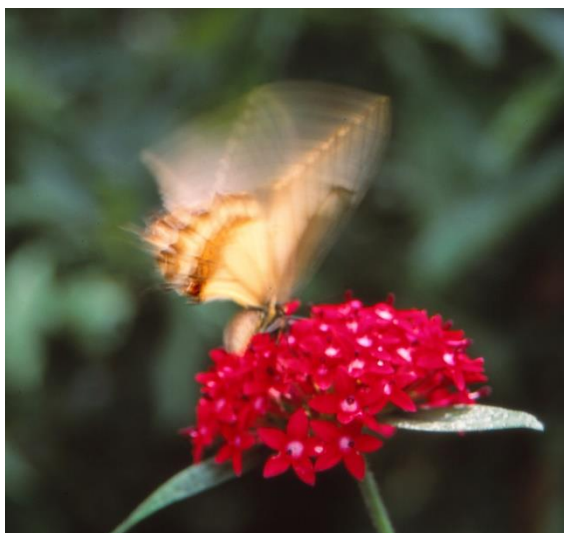
Puolipilvinen aamu. Klo 7 lähtö kohti Bonitoa. Maasto on metsäisempää. 100 km hyvää tietä, sitten 70 km "dirty road", punasavista tietä. Martti päästelee kovaa ja auto röykyttää kunnolla. Bonitossa on noin 20 000 asukasta. Lomailijoiden kaupunki, pikkuhotelleja. Turisti-infossa on tyttöjä ja leipäkaupassa ystävällinen mies, joka antaa

kuivia leipiä *piraputangoille* eli pikkukaloille. Tiellä on erilaisia, korkeita hidastusesteitä (*lombada, quevbra, mola, obstaculo*). *Valeta* = kuoppamainen hidastus. Mirandassa kysytään tietä Bonitoon. Pikkukaupungin keskusta on jalkapallokenttä! Opastytö vie ensin 20 km sinisen järven luolaan – *Grura do Lago Azul* . Ei niin sininen kuin Italian Caprilla (tosin en ole nähnyt!).

Tiellä paljon perhosia, huttunaan *Pieridae*-heimon kaaliperhosia, mutta muitakin. Hannu ottaa haavillisen Etelä-Karjalan allergia- ja ympäristöinstituutin tutkittavaksi. *Helikonideja* ja viidakkotiellä myös *morphoja* sekä mustia ristiritareita, joita kuvataan tienvarren kukilla. Punaisen mimoosapuun luona lennellyt ritari karkaa kuvaajilta. Myös keltakukkaisia ja sinikukkaisia puita. Luolalle mennessä pieniä, keltaisia täpläperhosia tiilikasalla. Luolalla kuulemma ikää 600 miljoonaa vuotta, maanjäristys pani alulle, intiaanit löysivät 1924. Ranskalaiset ovat tutkineet ja todenneet sinisen järven syvyydeksi 200 m. Järven pohjasta on löytynyt sapelihammastiikerin ja ihmisen luita. Järveä asustaa silmätön rapu. Ylempänä lentelee joku suuri, musta paksupää. Kivet ovat sateen liukastamia. Matkailijoita on tammi-helmikuussa, pääasiassa Sao Paulosta. Olemme ensimmäiset suomalaiset! Yritämme kuvata *tukaania* eli banaaninokkaa laitumen puussa. Haavilla huiskimme tien päällä, yksikään perhonen ei mene haaviin. Pienillä, ruskeilla perhosilla on siiven alapinnoissa kaunis väritys. Mikähän laji?

Ristiritari *Heraclides thoas*

Vaipparitari *Heraclides astyalus* ja **Ruusuritari** *Heraclides anchisiades*

Aikaisemmin pysähdyimme äänittämään kaskaita, hurjaa sirtystä. Tummia lehtiperhosia, yksi niistä on joutunut hämähäkin saaliiksi. Perhoset ovat aivan ruskeiden lehtien värisiä.

Otamme vitamiinimehua = mangoappelsiinimehua tai goiaba-appelsiinimehua. Kolme appelsiinia per mehu. Sitten *Aquario Natural*. Trooppinen lähde ja joki. Sinisiä, punaisia, pieniä kaloja, hyasintteja, lumpeita, vesi viileää, 19 asteista. Hirvuinen sadekuuro juuri, kun tulemme lähteelle, mutta vaatteet autoon ja uimahousut jalkaan. Lasit, snorkkelit ja pelastusliivit. Kun kuuro lakkaa, *helikonideja* ja paksupäitä leijuu ja hypähtelee banaaninlehdillä. Hannu kokee unenomaisen näyn: rantapolulla jumalaisen kaunis, sametti-ihoinen brassinainen turkoosissa bikinissä, tummat hiukset märälle iholle liimautuneina, välähdys upeasta hymystä. Aistien huumaa lammen vedessä ja veden alla. Värikkäät kalat ja ympäröivän luonnon lumo. Trooppinen lähde, lämpö, kaunis nainen, upeat perhoset, ojennat käden ja otat hedelmän puusta. PARATIISI!

Joel snorklaa Paratiisissa

Melaina Sootywing

Staphylus melaina on paksupäiden heimoa. Trooppiset polut ovat hetkessä mutavelliä perhosten kylpeä.

Toinen totuus: toki kaunis paikka, mutta raju sadekuuro muuttaa veden ruskeaksi, melkein kylmä, tie velliä, piraijat väijyvät, turistit taistelevat snorkkelivuoroista...

Balneario e ilha do padre. Syötetään *piraputangoja*, joita on kymmeniä. Tuliperäinen kraaterireuna, poreallas. Mutta Martilla on jo kiire, ja hän lähtee ajamaan väärää tietä, 60 km tosi huonoa tietä. Kivenmurikka leikkaa pakoputken kiinnikkeen irti. Martilta irtoaa ainoan kerran, perkele! Sitten hiljaista köröttelyä, ettei koko pakoputki putoa. Karjapaimenia. *Peao* = karjapaimen. *Gaúcho* = *Rio Grande do Sul*-osavaltiossa syntynyt. *Carioca* = Riossa syntynyt. *Paulistano* = Sao Paulossa syntynyt. Jos on syntynyt Sao Paulon osavaltiossa = *Paulista*.

Jardim, Nhoare, Anastacio ovat kaupunkeja Bonitosta suunnataan kohti Campo Grandea. Huoltoasemalla, ennen kunnon tietä, musta rekkakuski korjaa pakoputken rautalangalla tosi näppärästi. Campo Grandessa yöta pikkubotellissa, 14 realia per nuppi. *Chop*-baarissa oluet. *Rodizio*-paikka on juuri mennyt kiinni. Jatketaan toiseen lihapaikkaan. *Churrasco* = lihaa vartaassa, maniokkia, riisiä, papuja. Brahma-olutta, yhteensä 33 realia

27.10. Torstai

Aamupala hotellissa. Röykkiö makeita kakkuja. Kahvi on aina melko vahvaa, tarvitsee paljon maitoa. Mortadellaa. Lähdetään ajamaan aamulla 7.30. Melko paljon liikennettä ja tie huonompi Mato Grosson puolella. Sadekuuroja. Eilen rekka oli luisunut sateen aikana bussin päälle, 18 matkustajaa kuoli tällä samalla tiellä. Eilen myös karjankuljetusrekkoja, 20 lehmää yhdessä rekassa. Hedelmämyymälöitä on tienvarressa sekä punaisia, harmaita ja mustia termiittikekoja. Kotimatka on alkanut.

Martti ja
termiittikeko. HA

Kotimatalla toivomme, ettei auton pakoputki rysähdä ja jätä meitä pulaan. Ihmettelemme liikettä, joka myy valtavia puolijalokiviä, kuten halkaistuja ametistilohkareita.

Martti ja Joel kuivahtaneella suihkulähteellä. Sao Paulon lentokentällä, nyt kotia kohti.

Vielä kerran ongelle pojat! Joel, Martti ja Mirandinha.

Perhosmiehet Brasiliassa

Tari kirjoitti vuoden 1994 päiväkirjan puhtaaksi jouluna 2020

Tiedemaailma tuntee käsitteen Perhosvaikutus eli Perhosen siiven värähdys...

Alun perin käsitteen esitti osana kaaosteoriaa matemaatikko ja meteorologi Edward Lorenz 1963: "Slightly differing initial states can evolve into considerably different states". Hän jatkoi ajatuksen kehittelyä 1972 pitäessään esitelmää ennustettavuudesta (Predictability): "Does the flap of a butterfly's wings in Brazil set off a tornado in Texas?"

Perhosparatiisi

